Άγιος Μακάριος Νοταράς: Ο πρωτεργάτης του Κολλυβαδικού Κινήματος (Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 17 Απριλίου, 2024

Το **Κολλυβαδικό Κίνημα** είναι η συνέχεια του **Ησυχαστικού Κινήματος** και αποτελεί μια από τις πλέον γνήσιες εκφάνσεις της ορθοδόξου πνευματικότητας. Ταυτόχρονα αποτέλεσε και μια ισχυρή πνευματική αναγέννηση, σε μια πολύ δύσκολη συγκυρία για την Εκκλησία μας, κατά την οποία απειλούνταν το εκκλησιαστικό πλήρωμα από τους εξισλαμισμούς και η σώζουσα αλήθεια της Ορθοδοξίας μας από την άλωση της κακόδοξης δυτικής παράδοσης. Ένας από τους πρωτεργάτες του κινήματος υπήρξε και ο **άγιος Μακάριος Νοταράς**, μια μεγάλη πνευματική και εκκλησιαστική μορφή του 18^{ου} αιώνα.

Γεννήθηκε στα **Τρίκαλα της Κορινθίας** στα **1731** και το βαπτιστικό του όνομα ήταν **Μιχαήλ**. Οι γονείς του **Γεώργιος ή Γεωργαντάς Νοταράς** και μητέρα του **Αναστασία,** ανήκαν στους άρχοντες της περιοχής, έλκοντας την καταγωγή τους από την σπουδαία και επιφανή βυζαντινή οικογένεια των **Νοταράδων,** της οποίας πολλοί ασκούσαν το επάγγελμα του **νοτάριου**, δηλ. του ταχυγράφου. Ως αρχηγός της οικογένειας αναφέρεται ο **Νικόλαος Νοταράς**, ο οποίος υπηρέτησε στο περιβάλλον του βυζαντινού αυτοκράτορα **Μανουήλ Παλαιολόγου** (1391-1425). Η οικογένεια των Νοταράδων ανέδειξε και πολλούς επιφανείς ιεράρχες, όπως ο **Χρύσανθος Νοταράς**.

Οι εύποροι γονείς του του έδωσαν τη μεγαλύτερη δυνατή μόρφωση. Αφού αποφοίτησε από τα σχολεία της περιοχής του, και σε ηλικία 15 ετών, μετέβη στην **Κεφαλονιά**, ανάμεσα στα έτη 1746-1750, για να μαθητεύσει στον εκεί ονομαστό δάσκαλο **Ευστάθιο**.

Από μικρός έδειξε κλήση για τη μοναχική ζωή. Γι’ αυτό κάποια στιγμή, ανάμεσα στα έτη 1758-1764, έφυγε κρυφά και πήγε στη **Μονή του Μεγάλου Σπηλαίου**. Όμως ο πατέρας του τον ανακάλυψε και τον γύρισε στο σπίτι του. Ο Μιχαήλ μελετούσε και προσευχόταν αδιάκοπα.

Την εποχή εκείνη υπήρχε έλλειψη διδασκάλου στην Κόρινθο. Ο Μιχαήλ ανάλαβε διδακτικά καθήκοντα, χωρίς αμοιβή, γενόμενος πολύ αγαπητός στους μαθητές τους

για την απλότητά του, την αγάπη του και το σεβασμό του προς αυτούς. Παράλληλα έγινε ευρύτερα γνωστή στους Κορινθίους η φήμη του, ως σώφρονα και πνευματικού ανθρώπου, ώστε όταν κοιμήθηκε ο **Μητροπολίτης Παρθένιος** (1764), οι κάτοικοι ζήτησαν από τον **Πατριάρχη Σαμουήλ**, να τον διαδεχθεί εκείνος, παρά το γεγονός ότι ήταν ακόμη λαϊκός. Εκάρη μοναχός, λαμβάνοντας το μοναχικό όνομα **Μακάριος**, κατόπιν χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και στη συνέχεια Επίσκοπος και Μητροπολίτης του Αποστολικού Θρόνου της Κορίνθου.

Ως Επίσκοπος άσκησε αξιόλογη ποιμαντική, κοινωνική και εθνική δράση. Με το ξέσπασμα της επανάστασης των **Ορλωφικών** (1770) τάχτηκε υπέρ των επαναστατών και παρέσχε αξιόλογη βοήθεια. Ρωσικό έντυπο αναφέρει γι' αυτόν: **«*ως άλλος απόστολος Παύλος, όχι με το ξίφος αρματωμένος, αλλά με την αρετήν κεκοσμημένος, διοικεί και κρατύνει την εκκλησίαν*»**. Μετά όμως την αποτυχία και τις σφαγές που ακολούθησαν, κατέστη στόχος των Οθωμανών και για τούτο αναγκάστηκε να καταφύγει στη **Ζάκυνθο** με την οικογένειά του. Εκεί συνάντησε τον ονομαστό δάσκαλο του Γένους και κληρικό **Νικηφόρο Θεοτόκη**, με τον οποίο συνεργάστηκε, καταστρώνοντας σχέδιο για την πνευματική βοήθεια του υπόδουλου Γένους.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, μετά από απαίτηση της Υψηλής Πύλης, ζήτησε από όλους τους φυγάδες Επισκόπους των επαναστατημένων περιοχών να παραιτηθούν και να εκλεγούν άλλοι στη θέση τους. Όμως ο Μακάριος αρνήθηκε.

Τελικά εξελέγη στη θέση του άλλος Επίσκοπος, και του ιδίου του αποδόθηκε ο τίτλος του πρώην Κορίνθου.

Στη Ζάκυνθο και με την παρότρυνση του Νικηφόρου Θεοτόκη, κατέστρωσε ένα φιλόδοξο σχέδιο, πνευματικής αφύπνισης του υπόδουλου Γένους και την ανάταση του εκκλησιαστικού φρονήματος. Γι' αυτό το λόγο περιόδευσε, ανάμεσα στα έτη **1773-1774,** στην **Κεφαλονιά**, ξανά στη **Ζάκυνθο** και κατόπιν στην **Ύδρα**, όπου συνάντησε και γνώρισε τον **άγιο Νικόδημο του Αγιορείτη** και ησύχασε σε κάποια Μονή. Από εκεί μετέβη στη **Χίο** και στα **1777,** έφτασε στον **Άγιον Όρος**, εκπληρώνοντας διακαή του επιθυμία να ζήσει στην αθωνική πολιτεία. Εγκαταστάθηκε στο Κελλίο **«Άγιος Αντώνιος»**, όπου συγκατοίκησε με τον συμπατριώτη του **Γέροντα Δαβίδ**. Εκεί συναντήθηκε και πάλι με τον άγιο Νικόδημο Αγιορείτη.

Σύντομα διαπίστωσε ότι δεν ήταν ήρεμα τα πράγματα στο αγιώνυμο Όρος. Οι μοναχοί βρισκόταν σε σφοδρή διαμάχη, σχετικά με την ημέρα τελέσεων των μνημοσύνων και τα κόλλυβα. Η μια μερίδα ακολουθούσε την αρχέγονη παράδοση της Εκκλησίας, τελώντας τα μνημόσυνα το Σάββατο, οι δε επηρεασμένοι από την δυτική παράδοση, τα τελούσε την Κυριακή. Δεν ήταν μόνο τα μνημόσυνα το πρόβλημα, αλλά

και μια σειρά ζητημάτων, τα οποία αλλοίωναν την παράδοση και παρέκλιναν σε δυτικά πρότυπα. Άλλωστε βρισκόμαστε σε μια εποχή έντονης δράσης των δυτικών **μισιοναρίων** (ιεραποστόλων) στον ελλαδικό χώρο, ασκώντας έντονη διαβρωτική δράση, με την αφειδώς στήριξη του Βατικανού και Προτεσταντικών Ομολογιών και την ανοχή της Υψηλής Πύλης.

Ο Μακάριος τάχτηκε με την μερίδα των παραδοσιακών μοναχών. Στη **Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου** αρνήθηκε να τελέσει μνημόσυνο ημέρα Κυριακή, δίνοντας την αφορμή να ξεκινήσει το **Κολλυβαδικό Κίνημα**. Ακολουθώντας ο Μακάριος την αρχαία παράδοση της Εκκλησίας, θεωρούσε λάθος την τέλεση των Ιερών Μνημοσύνων κατά την χαρμόσυνη ημέρα της Κυριακής, τη στιγμή που η Εκκλησία είχε θεσπίσει το Σάββατο ως ημέρα των ψυχών και την τέλεση των Μνημοσύνων. Όμως η άρνηση αυτή είχε ως συνέπεια να εγερθούν εναντίον του οι υπέρμαχοι της τελέσεώς των την Κυριακή. Τον κατήγγειλαν στον **Οικουμενικό Πατριάρχη Σωφρόνιο Β΄** (1771-1780), ως **«ταραξία και υπεύθυνο εισαγωγής νεωτερισμών στην Εκκλησία»**!

Ο Μακάριος, ως μια χαρισματική μορφή και καλλιεργημένη προσωπικότητα, δεν ήθελε να δημιουργήσει διχαστικές τάσεις στους μοναχούς του Αγίου Όρους και γι' αυτό, γεμάτος απογοήτευση και φοβούμενος ακόμα και για τη ζωή του, έφυγε, στα μέσα του 1776, για τη **Χίο**. Εκεί έλαβε και την πατριαρχική επιστολή, η οποία με δριμύ χαρακτήρα, καταδίκαζε τη διαγωγή του στο Άγιον Όρος, ως **«φατριαστική».** Παρά ταύτα όμως οι Χιώτες τον υποδέχτηκαν και εκδήλωσαν τη στήριξή τους στο πρόσωπό του. Επιφανείς και ισχυροί κάτοικοι του νησιού, με επικεφαλής τον άρχοντα της Κωνσταντινουπόλεως **Σκαναβή**, μεσολάβησαν στο Πατριαρχείο και σταμάτησαν οι διώξεις του.

Στη συνέχεια ανάλαβε και πάλι περιοδεία στην **Πάτμο,** την **Ύδρα** και την **Κορινθία**. Όταν επήρθε κάποια ηρεμία, επέστρεψε στο χωριό του, τα **Τρίκαλα**, για να ησυχάσει. Όμως ο θάνατος του αδελφού του από του Τούρκους τον ανάγκασε να φύγει ξανά.

Μετά από λίγο καιρό κοιμήθηκε ο πατέρας του και περιήλθαν στην κατοχή του χρεωστικοί τίτλοι της πατρικής του περιουσίας. Σε αυτούς καταλογίζονταν χρεοφειλέτες του πατέρα του. Τότε εκείνος χάρισε τα χρέη και έφυγε ξανά για το **Άγιον Όρος**. Αλλά δυστυχώς συνάντησε την αντιπαλότητα και εχθρότητα των αντικολλυβάδων και δεν μπόρεσε να βρει ησυχία. Γι' αυτό αναγκάστηκε να αφήσει και πάλι το Περιβόλι της Παναγίας και να καταφύγει στην **Πάτμο**, όπου σύστησε το **Ησυχαστήριο των Αγίων Πάντων**. Τελικά, στα 1790, κατέληξε στην Χίο, όπου εγκαταστάθηκε μόνιμα, στο «κάθισμα», των **Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου** στις βόρειες - βορειοδυτικές παρυφές του **Βροντάδου**, στις υπώρειες του όρους **Αίπου**, ασχολούμενος με την άσκηση, την προσευχή, τη νηστεία, τη μελέτη και

την συγγραφή. Είχε μάλιστα συνδεθεί, με αδελφική φιλία, με τον **άγιο Αθανάσιο Πάριο** και τον **Ιερομόναχο Νικηφόρο**. Εκεί έμεινε ησυχάζων δώδεκα χρόνια. Με επιστολές του απέτρεψε χιλιάδες εξισλαμισμούς και διέδωσε τις αρχές του Κολλυβαδικού Κινήματος.

Κοιμήθηκε ειρηνικά στις **17 Απριλίου του 1805**. Το σκήνωμά του ενταφιάσθηκε στον περίβολο του ναού των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου στη νότια πλευρά του. Τη βιογραφία του έγραψε ο φίλος του άγιος Αθανάσιος Πάριος. Η ανακομιδή των λειψάνων του έγινε το **1808**.

Η μνήμη του εορτάζεται στις **17 Απριλίου**, την ημέρα της οσιακής του κοίμησης. Στην κοινότητα **Μύλοι της Σάμου** εορτάζεται πανηγυρικά η μνήμη του στις **16 Μαΐου**.

Η προσωπικότητα του αγίου Μακαρίου Νοταρά είναι πολύ σημαντική, καθότι διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην ταραγμένη, για την Εκκλησία και το Έθνος μας, εκείνη εποχή, ως εκκλησιαστικός άνδρας και διδάσκαλος του Γένους. Υπήρξε πρωτοπόρος στο Κολλυβαδικό Κίνημα, μαζί με τους εξίσου σημαντικούς εκκλησιαστικούς άνδρες της εποχής, **μοναχό Νεόφυτο Καυσοκαλυβίτη**, **άγιο** Νικόδημο Αγιορείτη**, άγιο** Αθανάσιο Πάριο και άλλους πολλούς, οι οποίοι αντιστάθηκαν σθεναρά στην αλλοίωση των ορθοδόξων παραδόσεων και του ελληνορθοδόξου ήθους από την επέλαση των κακοδόξων δυτικών χριστιανικών παραδόσεων. Το Κολλυβαδικό Κίνημα, παρά την κατασυκοφάντησή του, (και δυστυχώς ως τις μέρες μας), αποτέλεσε μια ισχυρή πνευματική αφύπνιση – επιστροφή στις ορθόδοξες πατερικές ρίζες, διασώζοντας την σώζουσα ορθόδοξη πίστη, το ορθόδοξο ήθος και τον ελληνορθόδοξο τρόπο ζωής και πολιτείας από τις φράγκικες καινοτομίες. Δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός πως, ό, τι γνήσιο ορθόδοξο κατέχουμε στις μέρες μας, το οφείλουμε στο Κολλυβαδικό Κίνημα και τους συνεχιστές του.